กฎเกณฑ์การพิจารณาสัตว์ที่อนุมัติตามหลักการ

﴾الحيوانات ما يجوز أكله منها وما لا يجوز﴿

[ไทย – Thai – تايلاندي]

สุลัยมาน บิน ศอลิหฺ อัล-เคาะรอชีย์

แปลโดย : อัสรัน นิยมเดชา

ผู้ตรวจทาน : ฟัยซอล อับดุลฮาดี

2010 - 1431

islamhouse.com

﴿الحيوانات ما يجوز أكله منها وما لا يجوز﴾

« باللغة التايلاندية »

سليمان بن صالح الخراشي

ترجمة: عصران إبراهيم

مراجعة: فيصل عبدالهادي

2010 - 1431

islamhouse.com

ด้วยพระนามของอัลลอฮฺ ผู้ทรงเมตตา ปรานียิ่งเสมอ

กฎเกณฑ์การพิจารณาสัตว์ที่อนุมัติตามหลักการ

[สรุปจากหนังสือ "อัลหะยะวานาต" เขียนโดย เชคสุลัยมาน อัลเคาะรอชี]

กฎข้อที่ 1

การรับประทานอาหารที่ดี (ฏ็อยยิบาต) นั้นจะส่งผลดีต่อร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาหารที่ดีที่อัลลอฮฺตะอาลาทรงอนุมัตินั้น ก็คืออาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย และสติปัญญา ส่วนอาหารที่ไม่ดี (เคาะบาอิษ) ที่เป็นสิ่งต้องห้ามนั้น ก็คืออาหาร ที่เป็นโทษต่อร่างกาย และสติปัญญานั่นเอง ซึ่งการรับประทานอาหารที่ "**หะล้าล**" และ "**ฏ็อบยิบ**" นั้นจะทำให้จิตใจบริสุทธิ์ อีกทั้งยังทำให้ดุอาอ์ และอิบาดะฮฺถูกตอบรับ ในขณะที่การรับประทานอาหารที่ไม่หะล้าล ก็จะส่งผลให้ดุอาอ์และอิบาดะฮฺถูกปฏิเสธ ดังที่อัลลอฮฺตะอาลาทรงกล่าวถึงบรรดายะฮูดว่า

أُوْلَـئِكَ الَّذِينَ لَمْ يرِدِ اللهُ أَن يطَهِّرَ قلوبَهمْ لَهمْ فِي الدّنْيَا خِزْيٌ وَلَهمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ سَمَّاعونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالونَ لِلسّحْتِ

"ชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่อัลลอฮฺมิทรงประสงค์จะให้หัวใจของพวกเขาสะอาด โดยที่พวกเขาจะได้รับความอัปยศในโลกนี้ และจะได้รับการลงโทษอันมหันต์ในอาคิเราะฮฺ พวกเขาชอบฟังคำมุสา <u>ชอบกินสิ่งต้องห้าม</u>" (อัล-มาอิดะฮฺ: 41-42)

ซึ่งคำว่าต้องห้ามในอายะฮฺข้างต้น ก็คือสิ่งที่เป็นหะรอม ไม่เป็นที่อนุมัติ ซึ่งผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้ จะให้อัลลอฮฺตะอาลาทำให้หัวใจเขาสะอาดบริสุทธิ์ และทรงตอบรับคำขอของเขาได้อย่างไรกัน?

ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม กล่าวว่า "โอ้มนุษย์ แท้จริงอัลลอฮฺนั้นดี จะไม่ทรงรับนอกจากสิ่งที่ดีๆ และแท้จริงอัลลอฮฺทรงกำชับใช้บรรดาผู้ศรัทธา เช่นเดียวกับที่ทรงกำชับใช้บรรดาเราะสูล พระองค์ตรัสว่า :

يَا أَيُّها الرُسُلُ كُلوا مِنَ الطَيِّباتِ واعْمَلُوا صَالحا

'โอ้บรรดาเราะสูล พวกท่านจงรับประทานแต่สิ่งที่ดี และจงปฏิบัติการงานที่ดี' (อัล-มุอ์มินูน: 51)

และทรงกล่าวว่า

يَا أيّها الذين آمَنُوا كُلوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

'โอ้บรรดาผู้ศรัทธา พวกเจ้าจงรับประทานแต่สิ่งที่ดีที่เราได้ประทานยังเจ้า' (อัล-บะเกาะเราะฮฺ: 172)

หลังจากนั้นท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ก็กล่าวถึงผู้เดินทางไกล ผมเผ้ายุ่งเหยิง เสื้อผ้าสกปรกมอมแมม ซึ่งยกสองมือของเขาสู่เบื้องบน พร้อมทั้งกล่าวว่า โอ้ พระผู้เป็นเจ้าของฉัน โอ้ พระผู้เป็นเจ้าของฉัน (กล่าวขอดุอาอ์) ในสภาพที่อาหารการกินของเขาหะรอม เครื่องดื่มของเขาหะรอม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของเขาหะรอม และเขาได้ประทังชีวิตด้วยสิ่งที่หะรอม แล้วจะให้ดุอาอ์ของเขาจะถูกตอบรับได้อย่างไร?" (บันทึกโดย มุสลิม 1015)

กฎข้อที่ 2

หุก่มเดิมโดยพื้นฐานของสัตว์ต่างๆที่อัลลอฮฺตะอาลาทรงสร้างขึ้นมานั้น คือ "เป็นสิ่งที่รับประทานได้" ยกเว้นสัตว์ที่มีหลักฐานระบุแบบเจาะจง หรือโดยรวมว่าเป็นสิ่งต้องห้าม หลักฐานในประเด็นนี้คือดำรัสของอัลลอฮฺตะอาลา :

هُوَ الَّذِيْ خَلَقَ لَكُمْ مَافِيْ الأَرْضِ جَمِيْعًا

"**พระองค์คือผู้ทรงสร้างทุกสิ่งในโลกเพื่อพวกเจ้า**" (อัล-บะเกาะเราะฮฺ: 29)

ใน อายะฮฺนี้ อัลลอฮฺตะอาลาทรงให้มนุษย์สำนึกในบุญคุณของพระองค์ ที่พระองค์ทรงสร้างทุกสิ่งเพื่อพวกเขา ซึ่งพระองค์จะไม่ทรงใช้ให้พวกเขาสำนึกในสิ่งที่เป็นที่ต้องห้าม.

หลักฐานอีกข้อหนึ่งก็คือ ดำรัสของอัลลอฮฺตะอาลา :

وَمَا لَكُمْ أَلاَّ تَأْكُلُواْ مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلاَّ مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ

"**และ มีอะไรเกิดขึ้นแก่พวกเจ้ากระนั้นหรือ ? ที่พวกเจ้าไม่บริโภคสิ่งที่พระนามของอัลลอฮฺถูกกล่าวบนมัน ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรงห้ามพวกเจ้า นอกจากสิ่งที่พวกเจ้าได้รับความคับขันให้ต้องการมันเท่านั้น**" (อัล-อันอาม:119)

ซึ่งจากอายะฮฺดังกล่าว สามารถเข้าใจได้ว่า :

1- อัลลอฮฺตะอาลาทรงตำหนิพวกเขา ที่ไม่ยอมรับประทานสิ่งที่ผ่านการกล่าวพระนามของพระองค์แล้ว ซึ่งถ้าหากสัตว์เหล่านั้นมิได้เป็นที่อนุมัติโดยพื้นฐานแล้ว แน่นอนว่าพวกเขาจะไม่ถูกตำหนิติเตียน

ซึ่งการตำหนิพวกเขาที่ไม่รับประทานสัตว์ที่ผ่านการกล่าวพระนามของพระองค์ เป็นหลักฐานบ่งชี้ว่าหุก่มเดิมโดยพื้นฐานของมันคือ "**เป็นที่อนุมัติ**" ทั้งนี้เพราะถ้าหากว่าหุก่มเดิมของมันเป็น "**หะรอม**" ก็เป็นการถูกแล้วที่พวกเขาจะไม่รับประทานมัน และพวกเขาก็ไม่สมควรถูกตำหนิ

2- อัลลอฮฺตะอาลา ตรัสว่า "**ทั้งๆ ที่พระองค์ทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งสิ่งที่พระองค์ได้ทรงห้า มพวกเจ้า**" นั่นคือ พระองค์ทรงบอกว่า พระองค์ได้ทรงแจกแจงสิ่งที่เป็นที่

ต้องห้ามไว้แล้ว ซึ่งนั่นก็หมายความว่า สิ่งที่พระองค์มิได้แจกแจงไว้ว่าเป็นที่ต้องห้าม ก็แสดงว่ามันไม่ใช่สิ่งต้องห้าม และเมื่อมันไม่ใช่สิ่งต้องห้าม ก็แสดงว่ามันเป็นสิ่งที่หะล้าล

กฎข้อที่ 3

สัตว์ ที่ดีมีประโยชน์ (ฏ็อยยิบ) นั้นอนุญาตให้รับประทานได้ (หะล้าล) ส่วนสัตว์ที่สกปรกน่ารังเกียจ (เคาะบีษ) นั้นไม่อนุญาตให้รับประทาน (หะรอม) ดังที่อัลลอฮฺตะอาลาตรัสว่า :

وَيحِلّ لَهم الطَّيِّبَاتِ وَيحَرِّم عَلَيْهِم الخَبَآئِث

"และจะอนุมัติให้แก่พวกเขาซึ่ งสิ่งดี ๆ ทั้งหลาย และจะให้เป็นที่ต้องห้ามแก่พวกเขา ซึ่งสิ่งที่เลวทั้งหลาย" (อัล-อะอฺรอฟ:157)

ซึ่งการจะแยกแยะว่าสัตว์ชนิดใดเป็น "**ฏ็อยยิบ**" หรือ "**เคาะบีษ**" นั้น ก็ด้วยลักษณะของมัน และอาหารที่มันกิน

กฎข้อที่ 4

ไม่จำเป็นว่าสัตว์ที่ชาวอาหรับรังเกียจนั้น จะถือเป็นที่ต้องห้ามเสมอไป เพราะการที่ชนชาติใดชนชาติหนึ่งคุ้นเคย และชอบรับประทานสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือรังเกียจมันเพราะเป็นสัตว์ที่พวกเขาไม่คุ้นเคยนั้น ไม่ได้เป็นการบ่งบอกว่าอัลลอฮฺตะอาลาทรงอนุมัติ หรือทรงห้ามรับประทานสัตว์ชนิดนั้นๆแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวอาหรับในสมัยก่อนคุ้นเคยกับการกินเลือดหรือสัตว์ ที่ตายเองซึ่งสิ่งเหล่านั้นเป็นที่ต้องห้าม ในขณะเดียวกันพวกเขากลับรังเกียจสัตว์บางชนิดที่เป็นที่อนุมัติ

นั่น ก็หมายความว่า การที่ชาวอาหรับรังเกียจสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งนั้น ไม่ใช่เกณฑ์ที่จะตัดสินว่าสัตว์ชนิดนั้นไม่เป็นที่อนุมัติ แต่การที่จะระบุว่าสัตว์ชนิดใดเป็นที่อนุมัตินั้น ก็ด้วยการที่มันเป็นสัตว์ที่ดีมีประโยชน์ ส่วนสัตว์ที่ไม่เป็นที่อนุมัตินั้น ก็คือสัตว์ที่สกปรกและเป็นโทษในตัวของมันเอง ไม่ใช่จากความรู้สึกนึกคิดของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง

กฎข้อที่ 5

สัตว์ล่าเหยื่อที่มีเขี้ยวถือเป็นสิ่งต้องห้าม ไม่อนุญาตให้รับประทาน โดยมีหลักฐานคือรายงานจากท่านอบู ษะอฺละบะฮฺ เราะฎิยัลลอฮุอันฮฺ ว่า :

أَنّ رَسُولَ الله صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِيْ نَابٍ مِنَ السِّبَاعِ

"ท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลั ม ห้ามให้รับประทานสัตว์ที่มีเขี้ยวทุกชนิดจากบรรดาสัตว์ล่าเหยื่อ" (บันทึกโดย บุคอรี 5530 และมุสลิม 13/81)

กล่าวคือ เป็นสัตว์ที่ใช้เขี้ยวในการกัดฉีกและล่าเหยื่อ เช่น สิงโต เสือ หมาป่า หรือสุนัข อิหม่ามอะหฺมัด กล่าวว่า "**สัตว์ทุกชนิดที่ใช้เขี้ยวในการกัดฉีกเหยื่อ ถือว่าอยู่ในกลุ่มของสัตว์ล่าเหยื่อ**" (ชัรหฺ อัซซัรฺกะชีย์ 6/675)

กฎข้อที่ 6

นกที่ใช้กรงเล็บล่าเหยื่อเป็นที่ต้องห้าม โดยอ้างอิงหลักฐานหะดีษซึ่งรายงานจากท่าน อิบนุ อับบาส เราะฎิยัลลอฮุอันฮุมา กล่าวว่า :

نَهَى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كُلِّ ذي نابٍ من السِباعِ ، وكلِّ ذي مِخْلَبٍ من الطَيْرِ

"**ท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ห้ามให้รับประทานสัตว์ที่มีเขี้ยวทุกชนิดจากบรรดาสัตว์ล่าเหยื่อ และห้ามให้รับประทานนกทุกชนิดที่มีกรงเล็บ**" (บันทึกโดย มุสลิม 13/83)

กล่าวคือ นกทุกชนิดที่ใช้กรงเล็บในการไล่ล่าเหยื่อ เช่น เหยี่ยว นกอินทรี หรือแร้ง ล้วนเป็นสัตว์ที่ห้ามรับประทาน

กฎข้อที่ 7

สัตว์ทุกชนิดที่มีหลักฐานระบุว่าท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ใช้ให้ฆ่า ถือเป็นสัตว์ที่หะรอม ตามทัศนะที่ถูกต้อง (นักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกัน)

อิหม่ามนะวะวีย์ เราะหิมะฮุ ลลอฮฺ กล่าวว่า "**สัตว์ชนิดใดที่มีคำสั่งใช้ให้เราฆ่ามัน นั่นหมายความว่า ไม่อนุญาตให้รับประทานมัน**" (อัลมัจญฺมูอฺ 9/22)

เชคชันกีฏีย์ เราะหิมะฮุลลอฮฺ กล่าวว่า " **ที่ชัดเจนกว่าก็คือ ทุกสิ่งที่ท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม อนุญาตให้ฆ่าได้ ถือว่าไม่อนุญาตให้รับประทาน (หะรอม) เพราะถ้าหากว่าอนุญาตให้รับประทานได้ แน่นอนว่าท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม จะไม่อนุญาตให้ทำให้มันเสียไปเปล่า ๆ**" (อัฎวาอุลบะยาน 2/273)

ดังนั้น จึงห้ามให้รับประทานสัตว์ที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ใช้ให้ฆ่า เช่น งู , อีกา, หนู และสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่มีหลักฐานระบุไว้

กฎข้อที่ 8

สัตว์ ทุกชนิดที่ท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ห้ามให้ฆ่า ถือว่าไม่อนุญาตให้รับประทาน (หะรอม) ตามทัศนะที่ถูกต้อง อินชาอัลลอฮฺ เพราะถ้ามันเป็นที่อนุมัติ แน่นอนว่าท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ก็คงจะไม่ห้ามให้ฆ่ามัน

ตัวอย่างสัตว์ที่อยู่ในกลุ่มนี้ ก็เช่น มด , ผึ้ง, นกกระรางหัวขวาน (الهدهد) และนกอีเสือ (الصرد)

กฎข้อที่ 9

ไม่อนุญาตให้รับประทานสัตว์หรือนกทุกชนิด ที่กินซากสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งปฏิกูลเป็นอาหาร แม้ว่ามันจะไม่มีกรงเล็บหรือเขี้ยวก็ตาม เพราะถือว่าเป็นสัตว์ที่หากินกับสิ่งสกปรก และแน่นอนว่าสิ่งสกปรกเหล่านั้นก็จะซึมเข้าสู่เนื้อหนังของมัน ในขณะที่อัลลอฮฺตะอาลาทรงห้ามให้กินสิ่งสกปรกน่ารังเกียจ หรือสิ่งที่เป็นโทษ โดยพระองค์ตรัสว่า

وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ

"..และให้เป็นที่ต้องห้ามแก่พวกเขาซึ่งสิ่งไม่ดีที่น่ารังเกียจทั้งหลาย" (อัล-อะอฺรอฟ : 157)

และท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ก็ได้สั่งให้ฆ่าสัตว์ที่น่ารังเกียจ 5 ชนิด แม้กระทั่งในเขตหะร็อม (เขตต้องห้ามบริเวณรอบๆมักกะฮฺ) 1 ใน 5 ชนิดนั้น ก็คือนกกา ซึ่งเป็นนกที่กินซากสิ่งมีชีวิตเป็นอาหาร จึงอาจนำสัตว์ชนิดอื่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกันมากิยาส (เทียบ) ได้เช่นนั้น

นอกจากนี้ ท่านเราะสูล ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ยังห้ามให้กิน "ญัลลาละฮฺ" (ดูหะดีษเศาะหีหฺซึ่งบันทึกโดยอบูดาวูด 3811) นั่นคือสัตว์ที่อาหารส่วนใหญ่ของมันเป็นสิ่งสกปรก หรือสิ่งที่เป็นนะญิส จนกว่าจะได้รับการกักตัวและให้อาหารที่สะอาดเป็นเวลา 40 วัน เพื่อให้เนื้อของมันสะอาดขึ้น ตามที่อุละมาอ์ได้ระบุไว้ในตำราฟิกฮฺ

กฎข้อที่ 10

สัตว์ทะเลทุกชนิดเป็นที่อนุมัติ อัลลอฮฺตะอาลาตรัสว่า:

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ

"เป็นที่อนุมัติแก่พวกเจ้า ซึ่งสัตว์ในทะเล และอาหารจากทะเล" (อัล-มาอิดะฮฺ : 96)

และท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ได้กล่าวถึงทะเลว่า:

هُوَ الطَّهُورُ ماؤُهُ الحِلُّ مَيْتَتُهُ

"ทะเลนั้น น้ำของมันสะอาด และสัตว์ทะเลที่ตายเองก็เป็นที่อนุมัติ" (บันทึกโดยอะหฺมัด)

กฎข้อที่ 11

อนุญาต ให้รับประทานนกทะเลทุกชนิดได้ ท่านอิบนุกุดามะฮฺ เราะหิมะฮุลลอฮฺ กล่าวว่า "เราไม่ทราบว่าอุละมาอ์จะมีทัศนะที่แตกต่างกันเลยในประเด็นนี้" (ดู อัลมุฆนีย์ 9/329) แต่จำเป็นต้องเชือดมันก่อน

และตามกฎนี้ อุละมาอ์มิได้ยกเว้นนกทะเลชนิดใด นอกจากนกกระสา (اللقلق) เพราะมันกินสัตว์จำพวกงู กบ และหนูเป็นอาหาร

กฎข้อที่ 12

สัตว์ลูกผสม ที่เกิดจากการผสมระหว่างสัตว์ที่กินได้กับสัตว์ที่กินไม่ได้ ถือว่าหะรอมไม่อนุญาตให้รับประทาน โดยยึดหลักการให้น้ำหนักฝั่งที่เป็นสิ่งต้องห้าม (นั่นคือสัตว์ที่กินไม่ได้) เป็นหลัก เหนือฝั่งที่เป็นที่อนุมัติ (สัตว์ที่กินได้) เช่น ล่อ ซึ่งเกิดจากการผสมระหว่างลากับม้า (ลาหะรอม ส่วนม้ากินได้) ให้ถือว่าหะรอม เพราะหนึ่งในสองผู้ให้กำเนิดมันเป็นสัตว์ที่กินไม่ได้

กฎข้อที่ 13

ท่าน ชัยคุลอิสลาม อิบนุตัยมิยะฮฺ เราะหิมะฮุลลอฮฺ ได้สรุปว่า สาเหตุหลักที่ทำให้สัตว์บางชนิดเป็นที่ต้องห้ามนั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ:

1- การที่สัตว์ชนิดนั้นมีลักษณะเป็นสัตว์ล่าเหยื่อที่ดุร้าย ซึ่งการกินเนื้อของมัน อาจทำให้เราได้รับลักษณะดังกล่าวนั้นมาด้วย หรืออาจจะด้วยเหตุผลอื่นๆที่อัลลอฮฺตะอาลาทรงรู้ดี

2- การที่มันหากินกับสิ่งสกปรกโสมม เช่น นกหรือสัตว์ที่กินซากสิ่งมีชีวิตเป็นอาหาร

3- หรือการที่ตัวมันเองนั้นน่ารังเกียจ เช่น แมลงชนิดต่างๆ

(ดู ฟะตาวาอิบนุตัยมิยะฮฺ เล่ม 21 หน้า 585)

กฎข้อที่ 14

อนุญาตให้ทานสัตว์ต้องห้ามตามที่กล่าวมาได้ในภาวะจำเป็น อัลลอฮฺตะอาลาตรัสว่า:

فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

" **ผู้ใดได้รับความคับขันในความหิวโหย โดยมิใช่เป็นผู้จงใจกระทำบาปแล้วไซร้ แน่นอนอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาเสมอ**" (อัล-มาอิดะฮฺ : 3)

ซึ่งภาวะคับขัน หรือภาวะจำเป็นในที่นี้ หมายถึง อยู่ในสภาพที่กลัวว่าหากไม่กินแล้วอาจถึงขั้นตายได้ กรณีเช่นนี้ก็อนุญาตให้กินได้เท่าที่พอจะช่วยให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ ไม่กินมากไปกว่านั้น

ส่วนเหตุผลของการอนุญาตให้กินสิ่งต้องห้ามเพื่อ ประทังชีวิตได้นั้น ท่านอิบนุตัยมิยะฮฺ เราะหิมะฮุลลอฮฺ กล่าวว่า “ที่อนุญาตให้กินสิ่งต้องห้ามในกรณีของผู้ที่อยู่ในภาวะคับขันนั้น ก็เพราะว่าผลดีของการคงไว้ซึ่งชีวิตหนึ่งนั้น อยู่เห นือผลดีของการหลีกเลี่ยงผลเสียข้ อนี้ (การกินสัตว์ต้องห้าม)” (ดู ฟะตาวา เล่ม 20 หน้า 341)